

Галина Г. ТЯПКО*
Университет Москва
Московский государственный институт
международных отношений

Оригинални научни рад
Примљен: 13.01.2020.
Прихваћен: 12.02.2020.

(КЊИЖЕВНО)ЈЕЗИЧКИ ИДИОМИ У НАСТАВИ СРПСКОГ ЈЕЗИКА КАО СТРАНОГ

Циљ истраживања је преглед идиома који учествују у формирању секундарне језичке личности, оцењивање статуса идиома у наставном процесу. Актуелност такве анализе огледа се у томе да су се битно промениле прилике у којима се данас врши настава страних језика што је резултат глобализације, постојања интернета и електронских медија, отворености граница, демократизације комуникације, најезде туђица, говора уживо на телевизији и других фактора. Промену вербалног простора етничког језика будно прате и научници, најпре, социolingвисти испитујући постојећу научну парадигму. У чланку се упоређују модели структурирања вербалног простора: „стратификациони” (књижевно-центристички), традиционални модел и „комуникативни”, формиран на основу постојања или одсуства аутоцензуре говорника. Аутор долази до закључка да су оба актуелна за успостављање приоритета у данашњој настави. Књижевни језик и даље остаје без премца као главни објект наставе без обзира на неповољну ситуацију за његово функционисање. Међутим, у знатно већој мери него раније у настави је присутан усмени облик књижевног језика (и то не само на часу, него и у ваннаставним активностима данашњих студената). Осим тога, под утицајем мање престижних језичких нивоа, који немају писмени облик, повећава се број мешовитих, хибридних текстова; у усмени књижевни језик укључује се све више слободни спонтани говор, продиру регионализми, разговорни и неконвенционални елементи. Ти умети као и језгро језичког обезбеђења комуникативног ареала виших комуникативних функција етноса (економија, политика, култура) треба да буду у сталном фокусу предавача који изводе наставу српског језика у функцији страног језика струке.

Кључне речи: српски као страни, језички идиоми, њихово вредновање кроз теорију и наставу.

Предајући више година српски језик (истина, раније српскохрватски) као страни, спремајући се за часове, тражила сам и користила различите изворе грађе. Интуитивно сам желела приказати језичку збиљу што веродостојније у свој њеној шароликости.

* galina606@mail.ru

У круг мојих обавеза није спадала само настава, часови српског језика, него и научни рад: учешће на научним конференцијама са рефератима, према научних чланака, различитих специјализованих приручника српског језика из домена граматике и језика струке, писање рецензија за докторате и монографије наших водећих слависта и младих стручњака и много шта друго. Кад сам почела да радим као предавач после завршетка факултета, имала сам утисак да постоји невидљива али осетљива баријера између наставе српског језика као страног и научног описивања језика. Другим речима, између прагматике наставе страног књижевног језика и теоријског осмишљавања тог феномена.

Међутим, што више предајем, то више учавам нестанак те границе, све већу координацију између теоријског осмишљавања језичке збиље и њене наставе подстакнуте комуникативним и активним методима наставе. Српски језик као предмет практичног усвајања такође одликује идиомску разуђеност коју поседују научни модели етничког језика, настали на бази социолингвистичких студија, посвећених истраживању комуникативног простора етничког језика.

У овом раду ћемо се осврнути на састав идиомских целина уз помоћ којих се реализује формирање секундарне језичке личности у процесу учења српског језика као страног. Тај појам (секундарна језичка личност) уведен је у научни вокабулар у контексту истраживања феномена примарне језичке личности (Нерознак/Халејева 2005: 588–589) о чему се нашироко расправљало на граници последња два столећа. Пошто се анализа идиомског састава наставне целине врши кроз призму структуре етничког језика, скренућу пажњу прво на постојеће конфигурације тог феномена у новијој лингвистичкој литератури.

Реално гледано постоје два модела конфигурације комуникативног простора етничког језика – „стратификациони” и „комуникативни”. Искрпну информацију о њима налазимо у радовима Г. П. Нешћименко која се више година бави истраживањем језичке ситуације у словенским земљама (пре свега у Чешкој и Руској Федерацији). Она оспорава објективност устаљеног, општеприхваћеног стратификационог модела у вредновању комуникативног простора, сматрајући га „књижевно-центричним”, насталим у другим историјским приликама (Нешћименко 2003: 12).

Стратификациони модел поделе комуникативног простора подсећа на паралелопипед, који је подељен одоздо нагоре на комуникативне сфере. Његову основу чине „дијалекти” који се налазе при дну конфигурације, и „књижевни језик”, који је њена круна и једини идиом који има писани и усмени облик. У међупростору се налазе и други идиоми различите комуникативне вредности: разговорни књижевни језик; народски говор; различити сленгови (професионални арго, групни језици, као што су ђачки жаргон, студентски жаргон, шатровачки жаргон, језици интересних скупина итд.), дакле, доста широка скала језичких идиома које етнос користи у данашњој комуникацији. Сви они функционишу у усменом облику.

По мишљењу Г. П. Нешћименко, књижевни (према западној традицији „стандардни”) језик у том концепту служи као својеврсно мерило али и коч-

ница за објективну оцену „корисности” других идиома, јер запоставља њихов реални дијапазон у комуникацији данашњих говорника. То потврђују и селекциони маркери за успостављање унутрашње субординације идиома искључиво кроз призму књижевног (стандардног) језика: „обрађеност – необрађеност”, „престижност – непрестижност”, „полифункционалност – ограниченост функционалног спектра”, „општеетнички – регионални значај” итд. Они су детаљно размотрени у радовима Д. Брозовића (1970) и Н. И. Толстоја (2008), на које се позива и Г. П. Нешћименко (2003: 35). С правом се сматра да класични језички идиоми, којима обично оперишу истраживачи (циљајући на књижевни језик), у комуникацији се не користе као хомогене структуре, него функционишу у дисперзном облику. Њихове границе су узајамно пропустљиве. Према њој, ослањање на стратификациони модел је у супротности са стварним процесима у вербалној комуникацији. Ни у лингвистичком прогнозирању не потврђује се често као веродостојан (Нешћименко 2003: 11).

Различити спољни и унутрашњи фактори (глобализација, интернет, електронски СМС и др.) коренито су променили комуникативни простор етничког језика, подстакли потребу за преиспитивањем старих погледа на језичку збиљу, тражење нових критеријума за њено вредновање. Тако се из пера споменуте ауторке појавио нови концепт поделе комуникативног простора етничког језика „комуникативни” (Нешћименко 2003: 46). За разлику од стратификационог концепта са релативно великим бројем комуникативних „спратова”, комуникативна конфигурација, коју промовише Г. П. Нешћименко, поседује само два континуума који чине бинарну опозицију: комуникативни континуум и језички.

Сваки од њих има такође бинарну структуру. Први (комуникативни континуум) је подељен на два комуникативна ареала с обзиром на говорно понашање комуниканата (уз аутоцензуру и спољну цензуру или без ње): (1) ареал виших комуникативних функција етноса и (2) ареал неусиљеног, слободног свакодневног комуницирања. Ова два ареала чине комплетну бинарну структуру комуникативног простора етничког језика.

Ареал виших комуникативних функција обухвата пре свега интелектуалне сфере људске активности (као што су: економска, друштвена, политичка и организациона сфера; масовна информација и пропаганда; наука и популаризација науке; организована обука; лепа књижевност; естетско деловање: позориште, филм, одређени део радио и телевизијских програма). То је „визиткарта” етноса, која приказује његова цивилизацијска достигнућа. Реч је о јавној и службеној комуникацији уз постојање психолошких баријера и унутрашње цензуре комуниканата.

Ареал неусиљеног, слободног свакодневног комуницирања обухвата неслужбено, нејавно, приватно општење, на пример, у породици, у друштву пријатеља, вршњака, на послу између запослених истога статуса током извршења заједничких обавеза. Овде се не ради о аутоцензури или спољној цензури комуниканата.

Сваки ареал има своје „поље” језичког обезбеђења. Прву сферу званичне комуникације обезбеђује књижевни језик, у писменом и усменом облику. Другу, приватну сферу комуникације обезбеђује смеша идиома нижег статуса: разговорни књижевни језик, градски коине, територијални дијалекти, језик струке, сленгови и жаргон у групној комуникацији, дакле, усмени стратус. Оба поља чине бинарну структуру језичког континуума.

Подела језичког простора је симетрична са поделом комуникативног простора. У основи организације, како комуникативног, тако и језичког простора је исти принцип – принцип бинарности (сл. 1).

	Комуникативни континуум	
Комуникативни ареал виших комуникативних функција		Комуникативни ареал слободног свакодневног општења, дружења
Језичко обезбеђење виших комуникативних функција Књижевни језик (најчешће)		Језичко обезбеђење слободног свакодневног општења, дружења Разговорни језик
	Језички континуум (етнички језик)	

Сл. 1

Разматрајући различите етапе изграђивања секундарне језичке личности и њихово језичко обезбеђење, дошли смо до закључка да су нам прихватљива оба модела.

Први модел нам даје преглед свих језичких формација којих има у комуникативном простору етноса. У организованој настави књижевни језик био је и јесте без сумње приоритетан идиом. Зато су за оцењивање правилности употребе језичких јединица у учењу меродавни нормативни извори српског језика (Правопис ³2013, Граматика 2013, Речник 2007). Међутим, упознавање особина других језичких идиома, који сачињавају комуникативни простор савременог српског језика, такође је веома важно јер би иначе дошло до неразрешивог проблема мешовитих текстова, свакодневне комуникације, пријатељског општења, веома важног за успостављање и подржавање међуљудских контаката и дружење људи. Томе обично служе приручници за конверзацију, погодни за туристе (Дракулич Пријма 2013).

Други модел је својеврсни инструмент комуникације. У почетној фази обуке он је алат наставника, који наступа као организатор комуникације у

групи новајлија који тек почињу упознавање новог страног језика, донекле блиског њиховом уху али још тешког за репродукцију. У зрелој фази учења студенти сами слободно користе тај алат знајући тачно где, када и шта се може рећи, а шта се не сме употребити. Временом, у завршном стадијуму учења постају компетентни и занимљиви саговорници.

Илустроваћемо процес формирања секундарне језичке личности конкретном грађом која се користи у различитим етапама учења, имајући на уму да нам је циљ изграђивање комуникативно способне и активне личности, која зна да се служи језиком у свом пословању.

У свим историјским периодима учења српског језика као страног предавачи су увек били свесни значаја правилног изговора и интонирања иностраног језика, али су радили различито на постављању изговора зависно од опремљености наставе техничким средствима. Тек с појавом интернета и електронских извора постављање изговора постало је много ефикасније јер се може одмах илустровати примерима говорне делатности изворних говорника у различитим емисијама и културним манифестацијама. Упоређивање српског и руског стратификационог модела показује да је дистанца између књижевног језика и усмених идиома који чине доње спратове вербалног простора у њима различита. Много је краћа у српском језику захваљујући реформи Вука Караџића. На први поглед једноставан принцип „пиши како говориш, а говори како пишеш” задаје доста муке новајлијама који су одгојени на морфолошком писму насталом у другим историјским приликама. Пракса показује да је поимање тог принципа кључно за даље напредовање у учењу српског језика. Коректан изговор и течан говор су први показатељи и у вредновању језичког знања. У првом контакту може се створити погрешан утисак да странац добро влада језиком и при недовољном познавању језичког система. Полазећи од важности тог аспекта аутори једног у Русији познатог уџбеника српскохрватског језика, објављеног далеке 1986. године, уложили су много труда и креативности у његов уводни део (Учебник 1986). Као да иду стопама Вука Караџића, изнели су бројне примере из фолклористике и усмене грађе, упознајући студенте са српском азбуком, особинама изговора и фонетског писма. Реч је о међународном ауторском колективу из МГУ и БУ који је направио један темељит (капиталан) уџбеник за руске студенте, у многоме актуелан и данас мада је рађен у другим историјским приликама (Учебник 1986). У споменутом делу, који ми обично зовемо „зелени уџбеник” опис појединих гласова поткрепљен сјајним обрасцима шаролике фолклорне грађе: мудрим пословицама (*Боље је поклизнути ногом него језиком; Видела жаба да се коњ поткива, па и она дигла ногу; Ко за туђом вуном пође, сам острижен кући дође; Навика је једна мука, а одвика девет мука*), изрекама (*Иде време, носи бреме*), загонеткама (*Мање од мака, а дигне јунака*), веселим разбрајалицама (*Еци, пеци, пец, ја сам мали зец*), пригодницама (*Пуцајте ми, кокице, као моје песнице, од буџака до буџака и у врх оцака*), брзалицама (*Пита Петар Павла: – Пошто, Павле, пар патака? – Пар патака пет патака*). Неке од њих, посебно брзалице, доста су тешке за изговор (*Четири чавчића на чанчићу чучећи чијућу*), што обично изазива живу реак-

цију студената током такмичења у изговору (*Јеси ли ти то ту? Јеси ли то ту ти? Јеси ли ту ти то?*). Поред тога, текст уводног дела красе кратке народне приче дијалoшког облика и леи одломци из поезије, на пример:

*Носећи собом лествице од свиле,
Старински витез, пун вере и наде,
Хитао замку своје верне виле,
И певао јој трасне серенаде.
Старински витез, пун вере и наде!
(Из „Љубавне песме” М. Ракића)*

Фонетске вежбе оживљавају и духовити дечји одговори који су лаки за усмену репродукцију и добро се памте (*Шта је то шума? – шума је место где расту дрвеће и вукови*).

Велика предност фонетског дела и читавог уџбеника је у потпуности акцентована грађа и то заслугом једног од аутора Ј. Јокановић-Михајлов, иначе познатог стручњака за ту област лингвистике (Учебник 1986).

Овај део књиге, иако је намењен упознавању српске фонетике, садржи изненађујуће много података о Србији и њеном народу. Већ у почетној фази студија студенти урањају у свет српских реалија из разних области, упознају називе река, планина и крајева Србије, личности из епских песама (*Милош Обилић, Мајка Јевросима*), српска типична имена и надимке (што је понекад странцима тешко извести, на пример, *Младен – Млађа, Александар – Аџа, Милош – Миша* и др.), презимена (*Поповић, Петровић, Пантић*), називе београдских улица, тргова (*Теразије, Студентски трг*), позната места (*Црвени крст, на Чукарици* итд.), називе градских мостова (*Савски мост, Железнички мост*), наслове новина (Политика, НИН), језичких часописа (*Јужнословенски филолог, Наш језик, Књижевност и језик*), честе скраћенице (ПТТ: пошта-телеграф-телефон), називе непознатих градова (*Лозница, Лесковац, Суботица, Шабац*), њихових становника (*Ваљево – Ваљевац, Зрењанин – Зрењанинац*), називе популарних београдских радио и телевизијских програма, чак и називе српских специјалитета (*ћевапчићи, вруће лепиње с кајмаком, чачански кајмак, лесковачке папричице, краљевачки сир*).

Постављање артикулације и прозодије (акценатске вежбе, прозодијски модели, шаролика фолклорна грађа, бројни српски артефакти) директно кореспондира са народним језиком који се изнедрио из дијалекатских простора штокавског подручја. Уз споменути „зелени уџбеник” у безинтернетско доба од велике помоћи за наставника била је и Ивићева монографија о прозодији речи и реченице која садржи мноштво примера реченичне интонације и занимљиво штиво о тој проблематици (Ивић/Лехисте 1996).

Дијалекатску проблематику такође не можемо заобићи у настави, објашњавајући студентима разлоге блискости књижевних идиома на постјугословенском простору. То значи да и поред тога што предајемо језик струке нефилолозима, укључујемо информацију о дијалекатском нивоу.

Следећа фаза изграђивања секундарне језичке личности је повезана са граматичким аспектом. Мада је и ту темељ ударио Вук Караџић у првој српској Писменици (1814), давно је превазиђена радом многих генерација културних радника, меродавних лингвистичких институција и еминентних стручњака. Нормативна граматика је кључни аспект у језичком обезбеђењу виших комуникативних функција етноса. Управо зато јој се посвећује посебна пажња током читавог периода учења српског језика. Управо због фонетског принципа писма овладавање граматиком позитивно утиче и на говорну делатност ученика. Освајању постојећих граматичких правила помажу разноврсне вежбе из разних домаћих и страних уџбеника и приручника и илустровање граматичких правила и одступања од њих у спонтаном говору уз помоћ онлајн видео снимака са изворним говорницима српског језика у разним приликама. У формирању граматички коректног говора показао се као ефикасан уџбеник српског језика за странце Б. Ћорића који садржи лако изводљиве (према обрасцу) бројне вежбе за све сегменте граматичког система и занимљиве живе текстове са снимком аудио-снимком. Неке сложене теме аутор је поткрепио и визуелно, уз помоћ слика, на пример, глаголи крећања (Ћорић¹⁰2008: 264), глаголски вид (Ћорић¹⁰2008: 308) и др.

У предавању граматичког аспекта, посебно у почетној фази студија, трудимо се да уводимо нове граматичке моделе на старој, добро познатој лексици како не би дошло до „пребацивања пажње” на други објекат. Усавршавање и активно попуњавање школског речника врши се као самосталан задатак нешто касније, када је добар део граматичке грађе већ савладан. Богатство речника у спрези са граматичком компетенцијом су већ довољни да претворе наше ученике у активне, независне комуниканте који знају не само да одговарају на питања наставника (као марљиви ђаци у првој фази учења) него и сами постављају свакојака питања и учествују у расправи, показујући зреле репродуктивне навике. Унапређењу активног речника и те како доприносе редовни прегледи електронских новина, дискусије и расправе на часовима о политичким и културним збивањима у региону, Русији и у свету, разне емисије уживо (попут „Ока”), интервјуи и округли столови на ТВ итд. Запажено је да данашња генерација студената преферира електронске речнике које користи уз помоћ мобилних телефона запостављајући папирне, штампане речнике на којима су одгојене пређашње генерације слависта. Кроз интернет се тражи данас семантизација речи, проверава се правилност употребе речи, тражи се превод наслова књижевних дела који се често не поклапају с изворним текстом. Узрок преферирања електронских речника је брзина налажења одговора на тражено питање и комфор (мобилни телефон је лакши од речника и увек при руци). Додуше, ту понекад долази до куриозитета. Тако је једном један бруцош, покушавајући да покаже своју ерудицију у саставу „Мој радни дан” написао да увече чита трилогију Алексеја Толстоја „Хождение по мукам” (у српском преводу „Ход по мукама”), који је он превео уз помоћ гугла (google) „Ходање по брашну” јер гугл не разликује српске хомониме. Запажено је такође да се данашња генерација студената поново окреће великим узорима српске и југословенске лепе књижевности

и озбиљне литературе, што свакако радује. Њихова омиљена дела су роман Иве Андрића „Травничка хроника или конзулска времена”, мале форме Моме Капора „Српски менталитет” и „Магија Београда” и др.

У комуникативни ареал виших комуникативних функција спада и преводилачка делатност. Уз помоћ интернета, електронских извора сва информација издања на руском језику одмах су доступна на српском. И то је велика предност за унапређење актуелног вокабулара, налажење међујезичких еквивалената. С обзиром на то да је сада основни тренд хуманистичких наука међудисциплинарност, за учење језика корисни су сви материјали који су посвећени економији, политици, глобализацији, екологији, науци, култури, образовању, религији итд. Главно је да буду проблемски, актуелни и занимљиво написани.

Језик данашњих аналитичких извора често је доста сложен. Има различитих алузија, игре речи, подтекста који тражи добро познавање историјских чињеница, књижевности, данашњих политичких збивања. Супротно овоме, јавни говор политичара, дипломата, високих функционера може садржати тешкоће друге врсте. Пошто данас није примерено читање говора према написаном тексту, данашњи политичари и дипломате често се обраћају публици директно, не прибегавајући помоћи спичрајтера. Зато у њиховом спонтаном наступу може бити разговорних елемената, регионализама, фразеологије, идиоматичких израза и стручних термина. Навешћу неколико примера, мада их има много:

Захвалан сам Јункеру што говори **без длаке на језику**, рекао је председник (Политика); Јер свако данас пише и говори како хоће. **У том грму и лежи зец!** (Политика); Те ваше митови **окачите мачку о реп!** (Политика); Заеву **је пукао филм**, очистио је пола странке (Политика); Министар је данас поручио да ће Србија признати косовску независност **кад на врби роди грожђе** (Политика); Посланица је изјавила да је позив на санкције прича **која не пије воду** (Политика); Медији су их узели **на зуб** (Политика).

У формирању српског фразеолошког корпуса, који извире из фолклора, такође није прошло без Укувог утицаја. Његова збирка народних пословица је ударила темељ српском паремиолошком фонду, који је с овом збирком добио и свој нормирани облик (Мршевић Радовић 2008: VI). Има ту наслага разних епоха. Тај део вокабулара треба да буде предмет посебне пажње на часовима посвећеним преводу на матерњи језик. Ретко занимљиву информацију о српској фразеологији налазимо у поменутој монографији Д. Мршевић-Радовић.

Пракса показује да унапређењу преводилачких навика и попуњавању вокабулара поред часова страног језика доприноси међудисциплинарни карактер читавог наставног програма факултета. На предавањима, семинарима хуманистичких наука и часовима страног језика, посебно на вишим годинама студија третира се у ствари тематски блиска, слична или иста грађа. Она се такође обрађује у годишњим и дипломским радовима студената, у магистарским тезама и докторатима. На тај начин у истом субјекту формира се и бруси актуелни термилошки вокабулар зреле примарне и секундарне језичке личности истовремено.

* * *

Преглед језичких идиома у настави српског као страног језика струке никад се није вршио посебно. Чинило се да је то идиом који се потпуно поклапа са књижевним језиком. Преглед наставе кроз два различита модела структуре вербалног простора етничког језика бацио је светло на низ питања која се нису раније постављала, а ипак су битна, на пример, зашто је управо књижевни језик а не неки други идиом имао прворазредну улогу у изграђивању секундарне језичке личности? Показало се да, на основу дидактичко-методичких захтева вишег образовног стандарда за међународне односе, знање, умење и навике, које морају да стекну будући стручњаци разних профила (политика, дипломатија, економија, право, новинарство, наука, култура), спадају у комуникативни ареал виших комуникативних функција. С обзиром да на то да је реч о одговорним државним функцијама запослених, аутоцензура и спољна цензура су тамо увек присутне. Језичко обезбеђење тог комуникативног ареала врши се изузетно уз помоћ књижевног језика, при том веома често писменог. При том треба узимати у обзир да је писмени облик српског књижевног језика реплика његовог усменог облика (фонетско писмо). Друго је питање да ли су екстралингвистички чиниоци који су проузроковали промену научне парадигме вербалног простора у XXI веку (глобализација, интернет, електронски медији, говор уживо на телевизији и др.) утицали на наставу српског језика као страног језика струке? Наравно да јесу, што има како позитивних, тако и негативних страна. Књижевни језик, једини идиом који има писмени и усмени облик, у данашњим приликама у учењу много више него раније користи се у усменом облику, унапређујући стручно знање, умење и навике у говорној делатности, превођењу и вокабулару. С друге стране, данас је он препун свакојаких уљеза из нижих нивоа вербалног простора, што такође треба узимати у обзир у настави језика струке.

ЛИТЕРАТУРА

- Брозовић 1970:** D. Brozović, *Standardni jezik*, Zagreb: Matica hrvatska.
- Граматика 2013:** П. Пипер, И. Клајн, *Нормативна граматика српског језика*, Нови Сад: Матица српска.
- Дракулич Пријма 2013:** Д. Дракулич-Пријма, *Разговорный сербский в диалогaх*, СПб: КАРО.
- Ивић/Лехисте 1996:** П. Ивић, И. Лехисте, *Прозодија речи и реченице у српскохрватском језику*, Ср. Карловци, Нови Сад: Издавачка књижарница З. Стојановића.
- Јокановић Михајлов 1986:** Е. Јоканович-Михајлова и др., *Учебник сербохрватског језика*, Москва: Изд-во Московског ун-та.

- Мршевић Радовић 2008:** Д. Мршевић-Радовић, *Фразеологија и национална култура*, Београд: Чигоја штампа.
- Нерознак/Халеева 2005:** В. П. Нерознак, И. И. Халеева, *Языковая личность, Эффективная коммуникация: история, теория, практика: Словарь-справочник*, Москва, 587–591.
- Нешћименко 2003:** Г. П. Нецименко, *Языковая ситуация в славянских странах*, Москва: „Наука”.
- Правопис³ 2013:** М. Пешикан, Ј. Јерковић, М. Пижурница, *Правопис српскога језика*, Нови Сад: Матица српска.
- Речник 2007:** *Речник српскога језика*, редиговао и уредио М. Николић, Нови Сад: Матица српска.
- Толстој 1988:** Н. И. Толстой, *История и структура славянских литературных языков*, Москва: Наука.
- Ђорић¹⁰ 2008:** Б. Ђорић, *Српски за странце = Serbian for Foreigners*, 10 изд., Београд: Чигоја штампа.
- Учебник 1986:** В. Н. Зенчук, Е. Ђоканович-Михайлова, М. П. Киршова, М. Маркович, *Учебник сербохорватскога језика*, Москва, Изд-во Московскога ун-та.

Галина Георгиевна Тяпко

ЯЗЫКОВЫЕ ИДИОМЫ В ПРЕПОДАВАНИИ СЕРБСКОГО ЯЗЫКА КАК ИНОСТРАННОГО

Резюме

В статье исследуется состав языковых идиомов, используемых в процессе преподавания сербского языка как иностранного в специализированном вузе. Мотивом, побудившим автора к такому анализу, послужила современная сербская языковая ситуация, во многом повторяющаяся и в других славяноязычных странах. Ее главным отличием является демократизация публичной коммуникации, формирующейся под влиянием глобальных процессов в мире, открытости границ, использования Интернета, электронных СМИ, прямого теле- и радиовещания, англоязычного влияния и других факторов. Изменение среды бытования этнических языков внимательно отслеживают ученые языковеды, особенно социолингвисты, поставившие вопрос о смене научной парадигмы. В статье рассматриваются предложенные ими модели структурирования вербального пространства этнического языка – традиционная «стратификационная» (литературно-центристская) и «коммуникативная» модель, в основу которой положен фактор цензуры (как автоцензуры, так и внешней), влияющий на характер коммуникации.

Экстраполяция данных моделей на учебный процесс, в ходе которого формируется вторичная языковая личность, владеющая сербским языком как языком профессии (политика, дипломатия, экономика, журналистика), показала актуальность обеих моделей в оценке приоритетности изучаемых идиомов. Литературный язык по-прежнему остаются главным средством, обеспечивающим коммуникацию в коммуникативном ареале высших коммуникативных функций этноса (политика, экономика, культура, журналистика, наука, образование и т.д.). Новым моментом в практике его изучения (и во внеаудиторной активности студентов также), является значительно большая доступность, чем раньше устных форм сербского литературного языка (прежде всего благодаря Интернету). Вместе с тем, отмечается резкое возрастание смешанных, гибридных речевых произведений, вкрапление в канву литературной речи регио-

нальных и просторечных элементов, немотивированных дублетных заимствований и прочего „мусора” из стратов более низкого уровня. Это следует учитывать в учебном процессе, но тем не менее ориентировать студентов на качественные образцы звучащей и письменной литературной речи.

Несмотря на специализацию, необходимо также формировать коммуникативные навыки неформального общения.

Ключевые слова: сербский язык как иностранный, языковые страты, статус идиомов в теории и преподавании.